

Een tweede aanval op Irak? Over des-informatie, resolutie 687, kernwapens en kernenergie.

Resolutie zes-acht-zeven, VN/IAEA inspectie-teams. Termen die de laatste maanden regelmatig te horen en te lezen zijn. "*Irak bezit bijna kernwapens*". Koppen met een dergelijke strekking zijn het laatste jaar in elke krant verschenen. Hoe kan het dat de Amerikanen in januari na 2 dagen bombarderen verklaarden dat Iraks nucleaire capaciteit vernietigd is en ze een half jaar later opnieuw dreigt met bombardementen omdat Irak haar nucleaire capaciteit niet bekend wil maken en vernietigen? Daar klopt iets niet. Wat is er eigenlijk aan de hand met Iraks kernwapen-programma? En met de informatie daar over?

Hoewel het VN-ultimatum van 25 juli 1991 verlopen is en nog geen consequenties heeft gehad, bestaat nog steeds de mogelijkheid dat Irak opnieuw gebombardeerd gaat worden door de 'coalitie'. Het ultimatum is afkomstig van de 5 permanente leden van de Veiligheidsraad en verplicht Irak tot het overleggen van een complete lijst van alle nucleaire installaties en fabrieken. Men had/heeft de indruk dat Irak niet erg meewerkt.

Iraks nucleaire capaciteit vernietigd?

Het ultimatum gaat om de uitvoering van Resolutie 687 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Daarin wordt geëist dat Irak haar faciliteiten en voorraden van vernietigingswapens moet bekend maken, inspectie-teams medewerking moet verlenen en de voorraden moet vernietigen (zie kader over 687). De resolutie kan door de VS gebruikt worden om de rest van de VN-landen te overtuigen, van de noodzaak van blijvende sancties tegen Irak, maar mogelijk ook van de noodzaak tot een hernieuwde militaire aanval.

Resolutie 687

Aangenomen door de VN-Veiligheidsraad op 2-4-91.

Paragraaf 12 stelt dat Irak "zonder voorwaarden akkoord zal gaan, geen atoomwapens te willen verwerven of te ontwikkelen, noch nucleair wapen-materiaal, noch enig subsysteem of component, noch enig onderzoeks, ontwikkelings, ondersteunings of fabricage faciliteit gerelateerd aan het bovenstaande; (en is verplicht) te overleggen aan de Secretaris Generaal en de Directeur Generaal van de IAEA binnen 15 dagen na aanneming van deze resolutie, een lijst van de lokaties, hoeveelheden en types van alle hier boven gespecificeerde artikelen; (moet) al haar nucleair materiaal dat voor kernwapens gebruikt kan worden plaatsen onder de exclusieve controle, voor het bewaren en transporteren, van de IAEA, met de assistentie en medewerking van de Special Commission, zoals voorzien in het plan van de Secretaris Generaal besproken in Paragraaf 9 (b) bovenstaand; (moet) aksepteren, in overeenstemming met de regelingen zoals bepaald in Paragraaf 13 onderstaand, urgente lokatie-inspecties en vernietiging, transportatie, terug-winning zo veilig mogelijk van alle artikelen hier boven gespecificeerd; en akseptert het schema besproken in Paragraaf 13 onderstaand voor de toekomstige permanente controle en verificatie overeenkomstig deze verbintenis".

De IAEA heeft nooit eerder materiaal in beslag genomen, heeft wel het recht daartoe volgens haar statuten (Artikel 9), maar heeft ook geen eigen opslag faciliteiten. Maar er wordt al de mogelijkheid genoemd dat een 'derde' land de splijtstof opslaat als Frankrijk en de SU (de leveranciers) het niet terug willen nemen .

Het aardige van het overleggen van een 'complete lijst' is namelijk dat niemand in dit geval kan bepalen wat een complete lijst is. Met andere woorden; iedereen kan tot in de eeuwigheid blijven volhouden dat het geen complete lijst is. President Bush zegt een militaire aanval (er is een lijst met 20 niet-nucleaire doelen opgesteld) [1] niet uit te sluiten. President Mitterand was er snel bij om zijn medewerking toe te zeggen [2], waarna de gehele G-7 op haar topconferentie in Londen zich daarbij aansloot.[3]

Hoewel het Amerikaanse militaire opperbevel al op 19 januari, na twee dagen bombarderen, meedeelde dat de Iraakse nucleaire capaciteit en faciliteiten volledig waren uitgeschakeld en vernietigd en vele jaren onbruikbaar, [4] denkt men daar nu blijkbaar anders over.

Het mag op z'n minst vreemd geacht worden dat twee van 's werelds beste geheime diensten zich blijkbaar zo vergissen. Israël's geheime dienst, de Mossad, is al jaren zeer goed op de hoogte van Irak en ook de CIA mag beschouwd worden als expert. De Amerikaanse ambassadrice April Catherine Glaspie onder andere, staat op een in 1988 gepubliceerde lijst van CIA-medewerkers. Ze is als zodanig werkzaam geweest in Syrië. [5] Dat de CIA en de Mossad samenwerken blijkt ook duidelijk: in de Golfoorlog werden er door de Mossad doelen uitgekozen die vervolgens door de VS gebombardeerd werden. In januari is er een overeenkomst getekend over het uitwisselen van informatie. Dit was een van de tegenprestaties die Israël eiste om de Scud-aanvallen door Irak niet zelf militair te vergelden.[6]

Wat was er bij de inlichtingendiensten voor en tijdens de Golfoorlog bekend over Iraks nucleaire installaties? Hoewel het militaire hoofdkwartier nooit expliciet lijsten gepubliceerd heeft van gebombardeerde installaties, is dat voor een groot deel toch wel te reconstrueren. Het Amerikaanse weekblad *Time* berichtte vlak na de Iraakse inval in Koeweit, dat er 4 nucleaire doelen waren in Irak die, mocht het tot een oorlog komen, door de Amerikanen gebombardeerd zouden worden. [7] Hoewel ze niet bij name genoemd werden zijn dit zeker de 2 proefreactoren in Tuwaitha en een yellow-cake productie-fabriek in Al Qaim (bij de grens met Turkije). De vierde zal één van de andere faciliteiten op Tuwaitha geweest zijn, waarschijnlijk de afval-opslag of het brandstof-fabricage-lab..[zie kader over Iraakse faciliteiten]

Iraakse nucleaire faciliteiten

Tuwaitha - 30 km van Bagdad: o.a 2 proefreactoren, 1 door Israël vernietigde reactor (niet herbouwd), afval opslagplaats, brandstofstavenfabriek, proef-opstelling calutron-verrijking, proef-opstelling ultra-centrifuge-verrijking, hete-cellen, laboratoria.

Al Qaim - noord Irak aan Turkse grens; uraniumhexafluoride conversie fabriek, een yellowcake-productie eenheid en een fosfaatmijn (waarbij uranium als bijproduct vrijkomt).

Tarmiyah - 65 km ten noorden van Bagdad; fabriek voor calutron-verrijking, nog niet klaar.

Al Sharqat - noord Irak, 200 km van Bagdad; fabriek voor calutron-verrijking, nog niet klaar.

Mosoel - noord Irak; uranium-oxide en -tetrachloride conversie plant.

Akashat - aan grens met Syrië; fosfaatmijn.

In elk geval is aan te nemen dat men de kennis van de Internationaal Atoom Energie Agentschap (IAEA) in Wenen tot hun beschikking had. Dit instituut is verantwoordelijk voor de controle in het kader van het Non-ProliferatieVerdrag: het controleert installaties en ziet toe dat er geen kernwapens gemaakt worden door de landen die dit niet mogen. (zie kader over IAEA en NPV) De IAEA is een onderdeel van de VN.

Volgens de IAEA stonden er geen verrassingen op de eerste lijst die de Iraakse regering eind april

IAEA en NPV

Het NPV (Non Proliferatie Verdrag - verdrag tegen verspreiding van kernwapens) is opgesteld in 1968 en geratificeerd in 1970. Elke 5 jaar is er een herzieningsconferentie. Het verdrag is discriminerend omdat landen die op dat moment kernwapens bezaten (VS, Sovjet Unie, Engeland, Frankrijk en China), deze mogen behouden en zelfs onbeperkt mogen uitbreiden. Landen die ze niet hadden, mogen ook niet proberen ze te krijgen. Om dit te controleren is de IAEA (Internationaal Atoom Energie Agentschap) aangesteld. Dit instituut is verantwoordelijk voor de controle in het kader van het NPV: het controleert installaties en ziet toe dat er geen kernwapens gemaakt worden door landen die dat niet mogen. De IAEA is een onderdeel van de VN. Zowel het NPV als het IAEA maakt een sterk onderscheid tussen 'vreedzame' en 'militaire' toepassing van kernenergie. Terwijl de 'vreedzame' toepassing gepusht wordt, moet de 'militaire' toepassing tegen gegaan worden. Dat dit niet lukt, blijkt uit de landen die sinds 1970 kernwapens hebben gekregen: India, Israël, Zuid-Afrika zeker. Daarnaast een hele rits zogenaamde 'drempellanden': o.a. Pakistan, Brazilië, Argentinië, Noord-Korea en Irak.

Behalve dat het NPV discriminerend is, zijn niet alle landen er lid van, die hoeven geen inspecties van de IAEA toe te staan. Officieel mag naar dergelijke landen geen nucleaire export plaats vinden. Dat dat toch gebeurt, begrijpt iedereen. Ook als een land het NPV heeft ondertekent, mag de IAEA alleen installaties controleren die het betreffende land zegt te hebben. Eigen onderzoek naar geheime installaties is niet toegestaan (VN-Resolutie 678 is wat dat betreft een precedent). De IAEA heeft geen sanktiemogelijkheden tegen leden. Landen hebben een opzegtermijn van 3 maanden en niemand heeft zicht op wat er dan gebeurt of het recht om zich daarmee te bemoeien. Inspecties stellen niet veel voor, deels door te weinig menskracht en technische middelen, deels omdat inspecties altijd aangekondigd worden. Het echte probleem van de IAEA is dat ze absoluut geen belang heeft bij het doorprikken van de mythe van 'vreedzame' toepassing van kernenergie.

Daarnaast is er de Nuclear Supplier's Group, een groep westerse landen die bij elkaar gebracht is om strengere exportregels te verzinnen. Veel stelt het niet voor. Ook omdat de verspreiding van kerntechnologie zo ver gevorderd is, dat het geen exclusieve 1ste wereld export-artikel meer is (Argentinië, Brazilië en China zijn bijv. belangrijke leveranciers geworden).

naar de IAEA en de VN stuurde. [8] Deze lijst [9] bevat 24 installaties, waarvan er 23 gesitueerd zijn op het nucleaire complex in Tuwaitha, en één in Al Qaim. Vrijwel alle installaties zijn volledig vernietigd. Ook de hoeveelheid splijtstof die op de Iraakse lijst voorkomt, was bekend bij de IAEA en klopte met haar gegevens.

Maar dit zegt natuurlijk niets. Als een land wat verbergt zet men dat niet op de eerste de beste lijst. En Irak had (net als elk ander land) heel wat te verbergen.

Ondertussen is onder meer bekend geworden dat ze uranium verrijken via twee methodes, weliswaar in proefopstellingen, en is bekend geworden dat ze zelfs een kleine hoeveelheid plutonium (2,26 gram) hebben opgewerkt uit bestraalde brandstof uit een van de proefreactoren op Tuwaitha. De opwerking gebeurde in 3 zogeheten 'hete-cellen' die in de jaren '70 door het Italiaanse bedrijf SNIA-Techint geleverd waren. Deze hete cellen werden elk half jaar door de IAEA gecontroleerd en in een inspectie-rapport uit 1990 staat dat de 'hete cellen' volgens de inspecteurs "not capable" zijn om bestraalde brandstof op te werken. De installatie is niet door bombardementen vernietigd. Inspecteurs die er in juli op bezoek waren, waren "quite astonished" toen ze ontdekten dat Irak plutonium had gescheiden.[10]

Gevolgen bombardementen

Wat is er precies gebombardeerd en wat zijn de gevolgen daarvan?

Behalve een aantal uitlatingen van Irak zwijgt iedereen als het graf. De officiële mededeling van de Iraakse overheid aan de IAEA/VN van 27-4-91, meer dan 3 maanden na de bombardementen, is het eerste wat naar buiten komt, daarvoor waren er slechts zeer summiere geruchten. Geruchten over de vernietiging; naar radioactieve besmetting kon alleen gegist worden. En eigenlijk is dat nog steeds zo. Er zijn weliswaar een aantal geruststellende berichten gelanceerd door de IAEA, maar dat is hun vak. Dat werd weer eens duidelijk door hun rapport over de gevolgen van Tsjernobyl (zie LF 20/21). In tegenstelling tot Tsjernobyl is de geheimhouding over de gevolgen nu wel goed geregeld. De IAEA kunnen we daarom vergeten als betrouwbare bron, het vervelende is dat het vrijwel de enige bron is.

Volgens de brief van Irak aan de VN/IAEA van 27-4, [\[11\]](#) is Irak begin januari begonnen met het verslepen van radioactief materiaal. *"Nucleair materiaal is vervoerd tijdens de oorlog van de plaatsen bekend bij het Agentschap"* (bedoeld wordt IAEA) *"naar nabij gelegen locaties, om op die manier de mogelijkheid van nucleaire ongelukken en risico's te voorkomen. Dit gebeurde onder moeilijke omstandigheden door de constante intensieve luchtaanvallen tegen de oorspronkelijke locaties. Dit resulteerde in verlies van levens en uitrusting en aan blootstelling van personeel aan hoge stralings-doses"*. De Irakezen waren *"not fully succesful"* in het voorkomen van vernietiging van het materiaal. Deels doordat niet al het nucleair materiaal van de normale locaties verwijderd was, deels omdat sommige nieuwe locaties werden gebombardeerd. Volgens de brief zijn er op Tuwaitha 10 installaties gebombardeerd waarbij radioactief materiaal betrokken was en in Al Qaim één. Gezegd wordt dat er bij 2 installaties in Tuwaitha radioactiviteit is gemeten, hoeveelheden worden niet bekend gemaakt. De IAEA hanteert dezelfde geruststellende berichten. Veel nucleair materiaal ligt onder het puin van vernietigde installaties begraven. Het lijkt zeer onlogisch dat daar geen radioactiviteit vrijkomt, dat zal zeker na verloop van tijd en bij opruimingswerkzaamheden het geval zijn. Zo ligt er bijvoorbeeld nog 5,6 kilo 80% verrijkt uranium in de puinhopen van de IRT-5000 reactor. Volgens David Fischer, oud topman van de IAEA, wordt het *"a very nasty cleanup"*. [\[12\]](#) De Duitse fysicus en proliferatie-expert Von Ehrenstein stelt dat zelfs de bevolking van de miljoenenstad Bagdad gevaar kan lopen en baseert zich daarbij op Israëlische onderzoeken. [\[13\]](#) Het absolute stilzwijgen over de gevolgen van de bombardementen, deed België besluiten extra radioactiviteitsmetingen in eigen land uit te voeren. [\[14\]](#)

Meestal worden de mogelijke gevolgen gebagatelliseerd met de mededeling dat het zeer kleine reactoren zijn. Dat is zo, maar de IRT-5000 is al in 1967 opgestart [\[15\]](#) en kan dus veel radioactiviteit bevatten. Als er vanuit gegaan wordt dat de reactoren voor de kernwapenproductie gebruikt werden, kan er relatief veel plutonium in de splijtstof aanwezig zijn. Ook moet niet vergeten worden dat hoewel Tsjernobyl veel groter is, daar slechts 3 à 4 procent van de, in de kern aanwezige, radioactiviteit in de atmosfeer terecht gekomen is. [\[16\]](#) Bij een complete vernietiging van de reactoren of afvalopslag faciliteiten in Irak, kan een groot gedeelte van de aanwezige radioactiviteit vrijkomen.

Des-informatie campagne

Een andere interessante vraag is echter hoe de informatie, over hoe dicht Irak bij de productie en bezit van kernwapens was, in 1990 en begin 1991 naar buiten kwam. Bijna alle berichten zijn terug te voeren op een gerichte desinformatie campagne van de Amerikaanse militaire inlichtingen dienst (DIA) en de Israëlische Mossad. [\[17\]](#) Zo meldde *New York Times* columnist Safire dat Irak 26 gascentrifuges bezit en er meer aanbouw zijn. Letterlijk: *"Elke kaskade kan 50 pond uranium produceren dat voor kernwapens geschikt is, elke drie maanden genoeg voor een atoombom, waarmee een grote stad vernietigd kan worden"*. Een 'feit' dat door geen enkele expert bevestigd werd, sterker, men vond het meestal op geen enkel feit gebaseerd. Deze mededeling was afkomstig van de Mossad en verder verspreid door de Amerikaanse DIA. [\[18\]](#) Toch nemen veel kranten het over, het Duitse 'kwaliteitsweekblad' *Die Zeit* bijvoorbeeld in een zeer land en evenzeer tendentius

artikel in haar uitgave van 7-2-91 nogmaals. Een ander voorbeeld: Vice-minister van buitenlandse Zaken Eagleburger, verklaarde eveneens in november dat Irak van een 'derde land' een partij hoogverrijkt uranium had verkregen. De volgende dag herriep hij de mededeling, maar het kwaad was geschied: Irak heeft bijna een atoombom [19].

Op 4 november 1990 wordt met veel bombarie door het tv-station CBS een 'geheime uranium-mijn' 'onthuld'. Volgens veel experts bestaat die niet en als die al bestond, is die van geen belang omdat Irak sinds de jaren '70 over grote voorraden uranium beschikt en het ook kan winnen uit fosfaat dat in Irak ruimschoots aanwezig is. [20] Verder komen de wildste geruchten naar buiten: obscure leveranties door Brazilië, Pakistan en China zouden hebben plaats gevonden en dan ook het bericht in de *New York Times* [21] dat Poolse arbeiders een fabriek hebben gezien waarin uranium-oxide wordt omgezet in uranium-hexafluoride (dit is noodzakelijk om uranium te verrijken). Roman Zelazny, hoofd van de Poolse Atoom Energie Commissie had deze berichten echter al lang ontkend, [22] toch blijven ze gepubliceerd worden. In november wordt opeens een rapport van de Amerikaanse inlichtingendienst openbaar, waarin staat dat Irak in de komende zes maanden over een kernwapen kan beschikken. [23]

Het was geen toeval dat in november 1990 veel van dergelijke berichten opdoken, immers, op 29 november werd in de VN gestemd over de resolutie die geweld tegen Irak zou wettigen. De berichten waren belangrijk als tegenwicht in de media, in verband met de inspectie die de IAEA in die maand uitvoerde in Iraakse nucleaire faciliteiten. Daaruit bleek dat er absoluut geen aanwijzingen waren dat Irak werkte aan een kernwapen-programma. [24]

Het is duidelijk dat de Amerikaanse overheid grote belangen had om Irak af te schilderen als een land dat op het punt stond kernwapens te maken; opiniepeilingen hadden immers uitgewezen dat het Amerikaanse volk in grote meerderheid een oorlog zou accepteren als dat zou zijn om een atoomaanval van Irak te voorkomen. [25]

Maar na november is de Amerikaanse desinformatie campagne niet gestopt. Begin juli '91 kwamen er berichten over een grote hoeveelheid uranium die Irak hoogverrijkt zou hebben. Deze cijfers waren veel hoger dan de officiële IAEA-cijfers en berekeningen van onafhankelijke experts over de technische mogelijkheden aan de hand van de toen bekende informatie. "*Welingelichte bronnen*" in de VS waren voldaan over de ruime aandacht van de pers voor deze fakeberichten; zo meldde NBC in een reportage dat Irak genoeg uranium had verrijkt voor 20 tot 40 kernwapens. De berichten daarover waren door de Bush-regering gelanceerd om de IAEA/VN-inspecties in diskrediet te brengen, waardoor de militaire optie weer waarschijnlijker zou worden. [26]

Het geval van 'de Iraakse overloper' heeft een belangrijke rol gespeeld in deze hernieuwde desinformatiecampagne: de eerste berichten over die geheimzinnige overloper verschenen rond half juni in de pers. Het zou gaan om een electro-technies ingenieur die werkte in een fabriek, 50 km van de Noord-Iraakse stad Mosoel. Daar zou aan de rivier de Tigres vlakbij de Badush-dam een geheime verrijkingsfabriek zijn. Volgens de overloper is daar al 40 kilo hoogverrijkt uranium geproduceerd. Dat zou bijna evenveel zijn als de ruim 44 kilo die Irak officieel bezit. Er zijn echter geen aanwijzingen dat die 'overloper' iets anders is dan een manier van de Amerikaanse geheime dienst om de publieke opinie te bespelen. De onthulling over de verrijkingsmethode op die plek heeft niets met de 'overloper' te maken, maar met het analyseren van kleding van Amerikaanse burgers die door Saddam Hoessein als schild gebruikt zijn, maar allemaal vlak voor het begin van de oorlog tegen Irak zijn vrijgelaten. Op kleding van mensen die op een fabrieksterrein in de buurt van Mosoel werden gegijzeld, werden sporen van uranium-tetrachloride gevonden. [27] De enige reden om uranium om te zetten in uranium-tetrachloride is om het bruikbaar te maken voor een verrijkingsmethode. Op die manier kreeg de geheime dienst een idee van het verrijkingsprocédé dat Irak gebruikte.

Dit verrijkingsprocédé is heel oud, het zou gaan om zogenaamde calutrons. Om de isotopen te scheiden wordt uranium eerst omgezet in uranium-tetrachloride. De moleculen van uranium-

tetrachloride worden omgezet in damp en versneld tot tot 35.000 electronvolts. Een straal van geïoniseerde damp wordt door een gelijkmatig magneties veld geschoten in een vacuüm ruimte, door het magneties veld maken de ionen een bocht. De moleculen met het lichtere U-235 komen neer op een iets ander punt dan de zwaardere U-238 isotopen. Op die manier wordt het U-235 verzameld en gereinigd. Het is hetzelfde procédé waarmee het uranium voor de Hiroshima-bom is verrijkt, maar de Amerikanen hebben het procédé in de jaren '50 al laten vallen; het verbruikt enorme hoeveelheden energie en is zeer tijdrovend in gebruik. Een calutron kan enkele tientallen tonnen wegen, kost een paar miljoen dollar en produceert elke dag een paar honderd milligram U-235. [28] Onafhankelijke proliferatie experts verwachten dat er nooit 40 kilo hoogverrijkt uranium geproduceerd kan zijn, hoogstens 1 tot 5 kilo. [29] Daarbij komt dat de faciliteit nooit op grote schaal gewerkt kan hebben omdat de 400Mw waterkrachtcentrale, die de enorme hoeveelheid elektriciteit zal moeten leveren, nog niet in gebruik is. Ook zou de installatie bij groot productievermogen zijn opgemerkt door spionage satellieten, vanwege het enorme electro-magneties veld en de hoeveelheid warmte die vrijkomt. [30] De Amerikanen beweren weliswaar van de installatie op de hoogte te zijn geweest, maar waren van mening dat het om een raketten-complex ging. Waarom het dan niet in de Golfoorlog gebombardeerd is, is onduidelijk. Daarnaast ligt het complex bij of in het door de westerse coalitie lange tijd beheerste gebied in Noord-Irak, toch zijn er geen berichten over naar buiten gekomen. Dat blijkt logies te zijn: de fabriek heeft nooit calutrons bevat. De enige calutrons die in Irak hebben gewerkt was een proefopstelling op het Tuwaitha complex. Daarnaast waren er fabrieken in aanbouw in Tarmiyah en Al Sharqat, maar die waren nog niet klaar toen de oorlog begon en zijn ook niet gebombardeerd. [31] In de omgeving van Mosoel is wel een fabriek door de IAEA geïnspekteerd voor de conversie (omzetting) van uranium in uranium-hexafluoride (nodig voor de ultra-centrifuge-verrijkingstechniek) en -tetrachloride (nodig voor de calutron verrijkingstechniek). En daar komen die sporen op de kleding vandaan. Dit maakt de 'overloper-theorie' op z'n minst zeer onbetrouwbaar.

Consequenties

Het gaat er niet om al dan niet geheime kernenergie-installaties in Irak te ontkennen, en ook niet het feit dat het mogelijk en zelfs waarschijnlijk is dat Irak aan een kernwapen-programma werkt. Het gaat erom dat principiële consequenties niet getrokken worden. Het is namelijk duidelijker dan ooit dat er geen scheiding mogelijk is tussen 'vreedzaam' en 'militair' gebruik van kernenergie. Alle gebombardeerde nucleaire installaties werden regelmatig (twee keer per jaar) gecontroleerd door de IAEA, Irak heeft het NPV ondertekend, dus zijn die installaties in de zin van het NPV/IAEA, legaal en uitsluitend voor 'vreedzaam' gebruik van kernenergie. Dat de VS ze desondanks bombardeert toont het failliet van de IAEA en het NPV aan. Toch wordt dat angstwekkend verzwegen. In de nucleaire vakpers is er een aarzelend begin van discussie daaromtrent, maar men vermijdt nauwgezet het heikele punt: of de controle van de IAEA klopt van geen kant en de VS wantrouwt haar terecht, of de VS gaat ver haar boekje te buiten door deze bombardementen. In de dag- en weekbladen was van deze aanzet tot discussie vrijwel niets terug te vinden.

Het principiële heikele punt is natuurlijk dat de verspreiding van kernenergie de beste waarborg is voor de verspreiding van kernwapens. Van de IAEA hoeft men wat dit punt betreft ook niets te verwachten, in hun statuten staat dat ze het 'vreedzame gebruik van kernenergie' zullen stimuleren. Als er in de pers al artikelen verschijnen waarin de IAEA bekritiseerd wordt, wordt als oplossing aangegeven dat de IAEA meer macht moet krijgen om te inspecteren. Maar dat is niet de oplossing. Dat is net zoiets als Freddy Heineken voorzitter maken van een commissie ter bevordering van geheelonthouding (om de persverklaring van de Razende Rooiers eens te citeren). Er zijn export-regels en lijsten met proliferatie gevoelige technologie, maar elke leverantie van kern-technologie, is de verantwoordelijkheid van landen zelf.

En het voorbeeld Irak laat zien dat alles te koop is: het meeste materiaal waar het over beschikt is geleverd door westerse landen, de rest door de Sovjet Unie en China. In o.a. België en West-Duitsland zijn tot ver in de jaren '80 Iraakse kernfysici opgeleid. [32] [33] Het mag op z'n minst

merkwaardig genoemd worden dat Frankrijk eerst een kernreactor en splijtstof levert en vervolgens haar uiterste best doet het de grond in te bombarderen. Volgens *le Canard Enchaîné* heeft premier Chirac in 1987 Irak beloofd te helpen bij de herbouw van de door Israëlische bombardementen beschadigde Tammuz-1 reaktor. Chirac sprak, de achteraf wel heel historische woorden, over "*de al twaalf jaar durende samenwerking tussen beide landen op het gebied dat zo essentieel is voor uw onafhankelijkheid en veiligheid*". [34] "*Essentieel voor uw onafhankelijkheid en veiligheid*", dat hebben de Irakezen geweten!

En het gaat gewoon door: De Duitse kernenergie-industrie wil graag de (door Iraakse bombardementen beschadigde) reactoren in Iran afbouwen. [35] Iran zou daar dolblij mee zijn, maar de Duitse regering vindt dat nu nog niet goed, maar dat kan snel veranderen als de leveranties aan Irak wat meer vergeten zijn. Volgens de oppositie-beweging Moedjaheddin heeft Iran de laatste 2 jaar haar kernwapen-programma sterk verhevigd. Men probeert het nodige materiaal te verkrijgen uit Frankrijk, Pakistan, Argentinië, China, Italië, Duitsland en de Sovjet Unie. [36] Algerije (waar vlak na de Golfoorlog meer partijen en groeperingen dan ooit zich openlijk uitspraken voor eigen kernwapens) [37] krijgt een kernreactor van China. [38] Argentinië levert een reaktor aan Turkije, waar de onderdrukking van de Koerden weer in alle hevigheid is losgebarsten. [39] Met behulp van de IAEA zijn er plannen voor kerncentrales voor de ontzilting van het Middellandse zeeewater in Algerije, Marokko, Egypte, Tunesië en Libië. [40]

De oplossing van dit soort problemen moet dan ook niet gezocht worden in strengere export-regels, meer geld en macht voor de IAEA of de VN, maar in het verbieden van alle nucleaire export en het onmiddellijk stoppen met kernenergie. Dit betekent niet alleen de kerncentrales dicht, maar ook de verrijkingsfabrieken, de proefreactoren, de uraniummijnen, conversie- en opwerkingsfabrieken, enz. Daarnaast, want de technologie is er nu eenmaal, een onafhankelijke organisatie die dat blijft controleren. De IAEA en VN komen daar dan absoluut niet voor in aanmerking, daarvoor hebben ze te lang kerntechnologie (en de export ervan) gesanctioneerd en zelfs actief gepropageerd.

Nogmaals, het gaat er niet om aanwijzingen dat Irak mogelijk met een kernwapenprogramma bezig is te verdonkeremanen. De enige groepering die daar consequent de gevaren van heeft benadrukt is de anti-kernenergie beweging. Die hebben al vanaf begin 80-er jaren gewaarschuwd tegen Irak als mogelijke kernwapen-staat, en al veel langer het militaire gevaar ingezien van de 'vreedzame' toepassing van kernenergie. Het gaat vooral om het aantonen van de schijnheilige hypocrisie om eerst een technologie te leveren en als die technologie dan gebruikt gaat worden waar het voor uitgevonden is (voor een atoombom, de commerciële toepassing werd er later voor verzonnen!) moord en brand te schreeuwen. It's all in the nuclear game.

Volkenrechtelijk

Toen Israël in juni 1981 de Iraakse kerncentrale Osirak bombardeerde (waarin de Inlichtingen Dienst Buitenland in Wassenaar en het afluistercentrum van de MARID -de Marine Inlichtingendienst- in Amsterdam, belangrijke bijdragen hadden) [41] viel de internationale gemeenschap fel over haar heen: zelfs president Reagan van de VS was zeer ontstemd, de Franse minister van buitenlandse Zaken noemde het bombardement een schending van de internationale regels, etc. [42] Toen in januari 1991 de werkende reactoren van Irak werden gebombardeerd was niemand in de westerse wereld ontstemd, men twijfelt hooguit aan het nut ervan (o.a. de reactorfysicus Van Dam). [43] Deze keer geen gepraat over een angstwekkend precedent, dat 10 jaar geleden het *Reformatorisch Dagblad* in haar hoofdredactionele commentaar nog de verzuchting deed slaken: "Hoe land zullen we nog in vrede kunnen leven?" [44]

Hoe zit het met internationale verdragen waarin het bombarderen van nucleaire installaties voorkomt? Na de vernietiging van de Tammuz-1 reaktor (waar overigens nog geen splijtstof in zat) in juni '81 door Israël, werd er door de IAEA een resolutie aangenomen, waarin de rechten van Israël als IAEA-lidstaat opgeheven werden. Tegen stemden de VS en Canada. [45] Volgens de zogeheten Protocol Additional nr. 1 uit 1977, een aanvulling op de Akkoorden van Genève van 12-8-1949, dat weliswaar niet geratificeerd is, maar ook door de VS wel ondertekent, heeft de westerse

coalitie zich schuldig gemaakt aan oorlogsmisdaden door het bombarderen van nucleaire installaties. Artikel 56 van protocol nr 1: 'Bouwwerken of installaties met een gevaarlijke innerlijke dynamiek, zoals stuwdammen, dijken, en kerncentrales, mogen geen aanvaldoel zijn, zelfs wanneer het om militaire objecten gaat'. [46]

Nucleaire installaties als strategies doel

Het is duidelijk dat kerncentrales en andere nucleaire installaties een belangrijk strategies doelwit zijn bij gewapende conflicten. Voorbeelden zijn er te over: Cuba wil Amerikaanse kernreactoren bombarderen na de VS invasie in Grenada, [47] Servische nationalisten dreigen de kerncentrale in Krsko in Slowenië op te blazen, [48] de kerncentrale in de Baltische staat Litouwen is stilgelegd en beter bewaakt na de onafhankelijkheidsverklaring, [49] de Tupamaros gooien fosforbommen in de regelkamer van een Argentijnse kerncentrale, [50] en dit zijn nog maar een paar voorbeelden uit een angstwekkend lange rij.

En dan een paar voorbeelden uit het Midden Oosten: Israël bombardeert minstens éénmaal (in juni 1981) de Tammuz-1 reactor in Irak, maar wordt ook als belangrijkste verdachte gezien van een eerder bombardement op 30-9-80. [51] Irak bombardeert minstens drie keer de Iraanse reactoren in Busher. [52] Israël blaast een fabriek in Frankrijk op waar twee Iraakse reactorvaten gemaakt worden en paar dagen voordat ze naar Irak zouden worden vervoerd. [53] Israël pleegt in augustus 1980 een bomaanslag op het hoofdkantoor van SNIA-Techint in Rome, een bedrijf dat betrokken is bij leveringen aan Irak. [54] Irak vuurt raketten af op het Israëlisch nucleaire complex in Dimona, [55] etc.

Maar ook personeel van nucleaire installaties en nucleaire-wetenschappers zijn regelmatig het doelwit: de Israëlische geheime dienst is de meest waarschijnlijke dader van de moord in Parijs op Dr. Yahya Meshed, een Egyptisch kernfysicus die een belangrijke rol speelde in de leveringen van Frankrijk aan Irak, [56] twee maanden later wordt vervolgens een Franse boekhandelaar die Jean Jacques Graff heet vermoord, iemand die toevallig dezelfde heette als het doelwit: de Franse kernfysicus J. J. Graff, die betrokken was bij de leveringen aan Irak, [57] de ETA vermoordt in Spanje een aantal technici van de Lemoniz-reactor, [58] een Palestijn pleegt een aanslag op de personeelsbus van Dimona, [59] etc. etc.

Scenario's en waarschuwingen dat oorlogen vaak nucleaire oorlogen worden, ook zonder het inzetten van kernwapens, lijken met het voorbeeld Irak niet langer slechts een hypothese. Kernenergie-installaties horen thuis in de lijstjes van militaire strategen met de belangrijkste doelen bij een oorlog. En dat zal nog vaak zo zijn in het tijdperk van de 'nieuwe wereldorde'. Op z'n zachtst gezegd een niet erg geruststellende gedachte, maar dat is die nieuwe wereldorde sowieso al niet.

Dirk

gepubliceerd in: *Lekker Fris* 22, september 1991

bronnen

- *1- Trouw, 13-7-1991
- *2- BRT-journaal, 14-7-1991
- *3- Arnhemse Courant, 16-7-1991
- *4- Trouw, 21-1-1991
- *5- De CIA moorden in de Derde Wereld -K. Nair & M. Opperskalski, Lamuv Verlag, 1988, blz 155
- *6-Nucleonics Week, 28-2-1991
- *7- Time, 20-8-1990
- *8- Nucleonics Week, 9-5-1991
- *9- gepubliceerd in Nuclear Fuel, 13-5-1991
- *10- Nucleonics Week, 25-7-1991
- *11- Nuclear Fuel, 13-5-1991
- *12- New Scientist, 26-1-1991
- *13- Taz, 22-1-1991
- *14- De Standaard, 15-2-1991
- *15- Nuclear Research Reactors in the World - IAEA, 5-1987 editie
- *16- World Watch Paper, nr 75, maart 1987
- *17- Der Spiegel, 20-5-1991
- *18- Nucleonics Week, 29-11-90
- *19- Der Spiegel, 20-5-1990
- *20- New Scientist, 5-1-1991
- *21- International Herald Tribune, 19-11-1990
- *22- Nucleonics Week, 18-10-1990

*23- Frankfurter Allgemeine Zeitung, 29-11-1990
*24- NRC, 28-11-1990
*25- Gazet van Antwerpen, 29-11-1990
*26- Nucleonics Week, 18-7-1991
*27- Vrij Nederland, 10-8-1991
*28- New Scientist, 29-6-1991
*29- WISE NC, 10-7-1991
*30- Taz, 29-6-1991
*31- Consolidated report on the first two IAEA inspections under Security Council Resolution 687 (1991) of Iraqi nuclear capabilities -IAEA, 11-7-1991

*56- Algemeen Dagblad, 19-6-1980
*57- New Scientist, 11-6-1981
*58- Volkskrant, 18-3-1978
*59- Telegraaf, 8-3-1988

*32- De Standaard, 27-2-1991
*33- Taz, 30-3-1991
*34- Trouw, 5-8-1987
*35- Taz, 18-2-1991
*36- Taz, 29-6 & 1-7-1991
*37- Le Temps, 6-3-1991
*38- Taz, 15-4-1991
*39- Frankfurter Rundschau, 7-5-1991
*40- Der Spiegel, 10-6-1991
*41- Haagsche Courant, 30-3-1985
*42- o.a. Volkskrant, 10-6-1991
*43- Trouw, 22-1-1991
*44- Reformatorisch Dagblad, 11-6-1981
*45- Atomwirtschaft, 7-1981
*46- Anti Atom Buro Dortmund, 2-91 en persverklaring GIGA Gottingen in Anti Atom Aktuel 6-1991
*47- Zwolse Courant, 30-12-1989
*48- Nucleonics Week, 23-5-1991
*49- Financial Times, 9-6-1990
*50- MilieuDefensie, 4-1977
*51- Edese Courant, 3-10-1980
*52- Volkskrant, 20-11-1987
*53- NRC, 19-4-1979
*54- New Scientist, 11-6-1981
*55- Taz, 18-2-1991